

GENTRIFICACIÓ, CIUTATS DESCENTRALITZADES

Al llarg del segle XX, les grans ciutats han experimentat un intens procés de transformació, que s'ha intensificat durant el segle XXI. Els canvis que s'han produïts als diferents sectors, han portat alteracions en el paisatge urbà i econòmic dels barris (Jutgla, Pallares-Barbera, Casellas: 2014).

Aquestes modificacions a les ciutats han fet que sorgeixin fenòmens com la gentrificació, que es podria definir com el procés basat en el desplaçament dels residents d'un barri o d'una zona cap a una altra acompanyada d'una revalorització dels immobles i d'una transformació social dels barris.

Entre les principals conseqüències de la gentrificació, la més evident és l'augment del preu de l'habitatge, que provoca que part de la gent que viu a la zona no puguin assumir els cost de l'habitatge i hagin de marxar. Això es tradueix en grans desigualtats als territoris a través de la segregació residencial.

La gentrificació provoca una pèrdua de la vida real dels barris i, d'una manera o d'una altra, és un fenomen que afecta a nivell global. El terme "gentrificació" el va encunyar per primera vegada la sociòloga Ruth Glass per descriure el canvi que s'estava produint a Londres¹.

En el cas de Barcelona, des de fa anys s'estan produint canvis similars, i la ciutat també està vivint el seu propi procés. Podem observar com veïns de barris com l'Eixample o Gràcia es veuen obligats a marxar ja que els alts preus tant de lloguer com de compra fan impossible que puguin mantenir els seus habitatges (veure imatge). És un fet consumat: a la Rambla, per exemple, només queden 1.000 veïns, la resta ha quedat ocupada pel turisme i pels fons voltors².

A la conferència "Ciutats contra la Gentrificació: Poden els Governos Locals civilitzar els Poders Globals?" que va tenir lloc el passat 5 de maig, la sociòloga Saskia Sassen mostrà com les

¹ Prové de la paraula anglesa *gentry*, que al seus inicis servia per designar a una noblesa mitjana i terratinents.

² Veure a: <https://www.naciodigital.cat/noticia/130087/ciutat/dels/turistes/ciutat/malalta> [Consulta: Juny 2018]

Gentrificació, ciutats descentralitzades

Autora: Anna Pescador

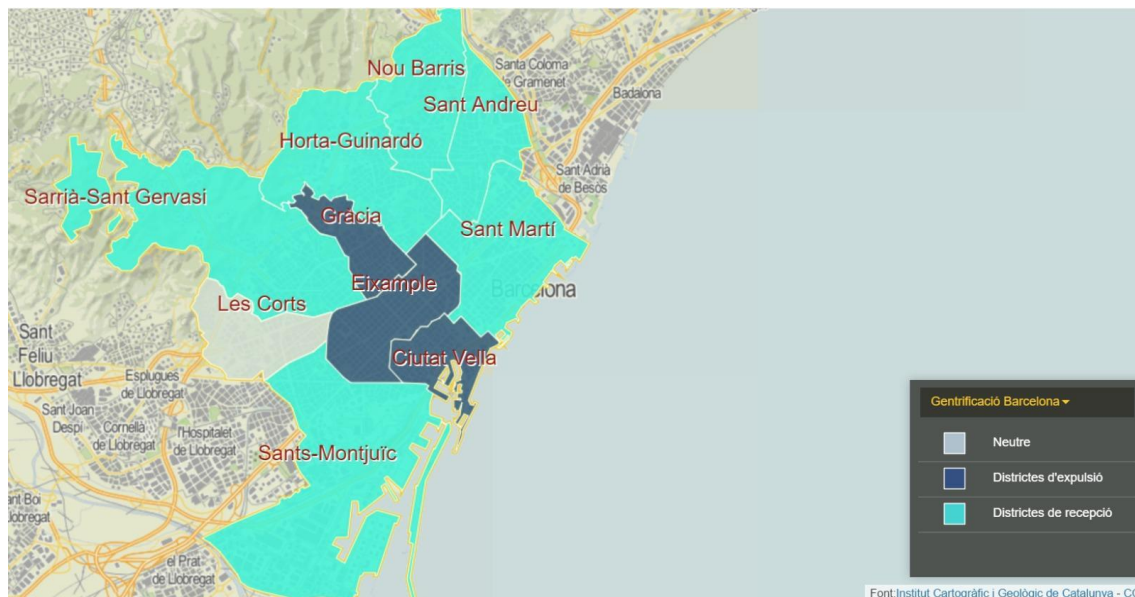
Revisió, dades i gràfics: Marc Tataret

ciutats són al punt de mira dels negocis del segle XXI. Els fons d'inversió d'arreu del món compren edificis sencers (buits en alguns casos) a les grans ciutats, ja que l'increment constant dels preus dels immobles a la ciutat permet l'especulació immobiliària i l'obtenció ràpida de beneficis. D'un edifici buit se n'obtenen més beneficis que d'un ocupat, ja que és molt més fàcil de comprar i de vendre al no tenir inquilins (veure el cas de Nova York³).

El turisme, si és sostenible, es pot veure com un punt positiu que pot aportar beneficis a les ciutats. Si no està sotmès a cap mena de control, el que fa és expulsar els habitants d'aquestes zones. Segons un estudi de l'Ajuntament de Barcelona, l'any 2016 hi havia 15.881 apartaments turístics, dels quals 6.275 no tenien llicència d'habitatge d'ús turístic⁴. El turisme, és en gran part el que fa augmentar de manera tan desorbitada els preus dels lloguers a Barcelona. L'alcalde de la ciutat, Ada Colau, expressava al debat amb Saskia Sassen que s'han d'incrementar les regulacions i el control dels apartaments turístics i de totes les plataformes que en fan negoci (per exemple Airbnb). Segons indica Albert Arias Sans, director del Pla Estratègic de Turisme, els barris amb més turistes són els més gentrificats, ja que el turisme reforça aquesta tendència i arriba fins i tot a l'extrem de desplaçar la població que resideix en aquestes zones.

Aquestes són les dinàmiques d'expulsió i recepció als districtes de Barcelona:

Font: Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona i elaboració pròpia de la FCE. Mapa de l'Institut Cartogràfic de Catalunya.

A partir de les dades de migració interna a la ciutat de Barcelona (2016) podem veure com als districtes de Ciutat Vella, Eixample i Gràcia es focalitza el major nombre d'habitants expulsats: segons aquestes dades l'Eixample va perdre 1.417 veïns i Ciutat Vella 1.280 veïns, que

³ Veure a: <http://www.businessinsider.com/expensive-new-york-apartments-empty-2016-1> [Consulta: Maig 2018]

⁴ Veure a: https://cat.elpais.com/cat/2016/09/06/catalunya/1473172001_414770.html [Consulta: Maig 2018]

representa, en proporció, el barri amb una major pèrdua, arribant a l'1,28% del total d'habitants (-1,28%). Districtes com Horta-Guinardó, Nou Barris, s'han convertit en zones de recepció de tota aquesta població. Les xifres així ens ho mostren: Horta Guinardó encapçalava la llista amb un guany de 1.032 habitants, seguida de Nou Barris (707 habitants) o Sant Andreu (567 habitants), aquests són alguns dels exemples més notoris l'any 2016. Val a dir que Les Corts va ser el districte on el saldo va restar gairebé neutre (-59). La tendència, doncs, és aquesta expulsió que es produeix des dels barris que formen el centre de la ciutat de Barcelona cap a zones més allunyades i que formen part dels seus voltants.

Però no només són els veïns els que es veuen afectats per la gentrificació. També els negocis pateixen aquests canvis que s'estan duent a terme. Com a exemple, trobem el cas del mític Bracafé⁵ del Carrer Casp, que tancarà les seves portes a finals d'agost perquè l'empresa propietària de l'edifici ha decidit que el lloc on hi ha aquest negoci hi anirà l'entrada d'un pàrquing de vehicles. Trobem un altre exemple amb el cas de la mítica pastisseria La Colmena a Gràcia que tancava l'any 2016⁶ davant l'extinció del contracte de renda antiga i l'obligació d'una reforma per actualitzar el local. L'ajuntament compta, des de fa uns anys (2016), amb el pla de protecció dels negocis històrics, que té com a objectiu l'activació de mesures de promoció i de protecció dels comerços.

La gentrificació desplaça les persones socialment i econòmicament més fràgils. Laia Grau, arquitecta urbanista, explica al seu article *L'impacte de la gentrificació en les dones*, que si als indicadors que ja tenim els hi afegim la variant de gènere, la vulnerabilitat augmenta de manera considerable. "Les dones són més vulnerables davant la gentrificació degut a que perceben uns ingressos més baixos al llarg del vida (a causa de factors com un nivell inferior de cotització (desigualtat salarial) o la discontinuïtat de la vida laboral, que alhora fan que tinguin pensions molt més baixes) i a que les estructures monoparentals tenen més riscos de veure's enfrontades a situacions de pobresa o de conflictivitat emocional per la dificultat de compaginar la vida laboral i la tasca de cures".

Sense una major regulació del turisme i dels fons d'inversió, potser ens trobarem en els propers anys amb ciutats buides i sense vida. Un cas molt clar és el de la ciutat de Venècia, on actualment hi viu un total de poc més de 53.000 habitants autòctons, quan l'any 1951 eren 175.000⁷, mentre que anualment rep la xifra de 30 milions de visitants⁸. Les regulacions que s'han proposat des del govern local de la ciutat han sigut força controvertides, com ara la imposició de torns giratoris per accedir a la ciutat, en els llocs més confluïts com ara al Pont de Calatrava. En conclusió, actualment podem veure com la gentrificació afecta a ciutats de tot el món. La pregunta és: com podem lluitar-hi? Necessitem que els poders polítics facin més i

⁵ Veure a: https://www.ara.cat/societat/carrer-Casp-sacomida-lolor-cafe_0_2016398416.html [Consulta: Maig 2018]

⁶ Veure a: <http://www.lavanguardia.com/local/barcelona/20160223/302374370161/colmena-pasteleria-negocio-historico-desaparece-barcelona.html> [Consulta: Maig 2018]

⁷ Veure a: <http://www.lavanguardia.com/internacional/20180527/443864130340/venecia-turismo-masivo-tornos-poblacion-local.html> [Consulta: Juny 2018]

⁸ Veure a: https://elpais.com/internacional/2018/04/29/actualidad/1525012299_020133.html [Consulta: Juny 2018]

posin a disposició més ajudes per la gent que està vivint aquestes situacions. A Viena, per exemple la promoció d'habitatge públic per llogar arriba als 220.000 apartaments⁹. A més a més compta amb una política urbana de rehabilitació en què es dediquen gran part dels recursos municipals. Un altre exemple és el de Berlin, que ha introduït restriccions per limitar l'impacte gentrificador de pàgines de lloguer com Airbnb.

Aquest és un problema complex que, com a tal, no té solucions senzilles. Passa sovint en aquest tipus de qüestions que quan no les analitza en la seva totalitat i es proposen solucions parcials o precipitades, aquestes provoquen efectes perversos no previstos que poden empitjorar la situació. Per a això la única resposta possible és analitzar a fons el problema i no plantejar solucions que no tinguin previst les reaccions que poden provocar ni estiguin sotmeses a interessos corporatius o a iniciatives demagògiques.

Referències

Barcelona Metròpolis (2018). "Els reptes de la Gentrificació". Capital en transformació. Número 107. *Ajuntament de Barcelona*. pp. 8-30.

Jutgla, Esteve Dot; Pallares-Barbera, Montserrat i Casellas, Antonia (2012). "Gentrificació productiva, desindustrialització i relocalització industrial". *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, 73, p. 27-52.

La Vanguardia (2016). "Luz verde al plan para proteger a los comercios emblemáticos en Barcelona". <http://www.lavanguardia.com/local/barcelona/20160209/302021280005/plan-protger-comercios-emblematicos-barcelon.html> [Consulta: Maig 2018].

Perry, Francesca (2016). "¿Qué está haciendo tu ciudad para resistirse a la Gentrificación?" <https://www.theguardian.com/cities/2016/sep/22/que-esta-haciendo-tu-ciudad-para-resistirse-a-la-gentrificacion> [Consulta: Juny 2018].

Riverola Brutau, Carla i Falguera Ramos, Pau (2017). "Gentrificació i altres mites barcelonins" <https://www.vilaweb.cat/noticies/gentrificacio-i-altres-mites-barcelonins/> [Consulta: Maig 2018].

Sancho, Jesús (2016). "La Colmena de Gràcia, otro negocio histórico que desaparece de Barcelona". <http://www.lavanguardia.com/local/barcelona/20160223/302374370161/colmena-pasteleria-negocio-historico-desaparece-barcelona.html> [Consulta: Maig 2018].

Saskia Sassen i Ada Colau (2018). "Ciutats contra la Gentrificació: Poden els Governos Locals civilitzar els Poders Globals?"

[s.a] (2015). "Gentrificació: causes i conseqüències" <http://blog.camins.cat/2015/04/16/gentrificacio-causes-i-consequencies/> [Consulta: Maig 2018].

⁹ Veure a: <http://lameva.barcelona.cat/bcnmetropolis/dossier/atles-europeu-de-lluita-contra-la-gentrificacio/> [Consulta: Juny 2018].

Gentrificació, ciutats descentralitzades

Autora: Anna Pescador

Revisió, dades i gràfics: Marc Tataret

Taules:

Districte	Guany / Pèrdua d'habitants	Habitants (2016)	Canvi en percentatge
Sarrià-Sant Gervasi	304	148.026	0,21%
Les Corts	- 59	81.642	-0,07%
Eixample	- 1.417	264.305	-0,54%
Sant Andreu	567	146.731	0,39%
Sant Martí	358	233.928	0,15%
Horta-Guinardó	1.032	167.268	0,62%
Nou Barris	707	164.881	0,43%
Ciutat Vella	- 1.280	100.070	-1,28%
Sants-Montjuïc	180	180.977	0,10%
Gràcia	- 389	120.918	-0,32%

Font: Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona i elaboració pròpia de la FCE.

Foto: Anna Holowetzki a Unsplash.